

Aleksander Ławiński

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Krzysztof Bednarek

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Cezary Lempa

Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach

Polskie Towarzystwo Diagnostyki Edukacyjnej

Kompetencje diagnostyczne nauczycieli na poszczególnych etapach rozwoju zawodowego w opinii uczestników konwersatorium XXIV Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej

Artykuł stanowi podsumowanie dyskusji przeprowadzonej podczas tematycznego konwersatorium z udziałem kilkudziesięciu ekspertów w trakcie konferencji w Katowicach w 2018 roku. W czasie konwersatorium zebrano opinie uczestników na temat możliwości profilowania kompetencji diagnostycznych nauczycieli w zależności od etapu rozwoju zawodowego, na którym się znajdują.

I. Model badawczy

W celu usystematyzowania dyskusji moderatorzy wykorzystali model Przywództwa Sytuacyjnego SLII K. Blancharda¹. Model zakłada, że **rozwój zawodowy pracowników odbywa się zazwyczaj w czterech etapach**: od Entuzjastycznego Debiutanta przez etapy Rozczarowanego Adepta i Ostrożnego Praktyka po etap Samodzielnego Eksperta (rys. 1).

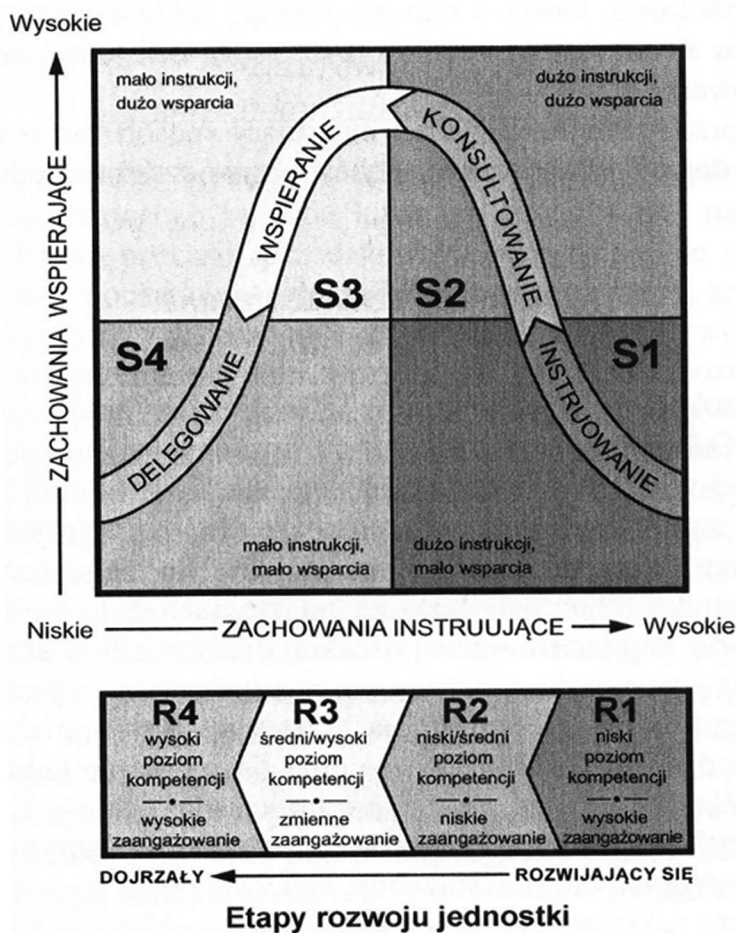
II. Założenia badania opinii ekspertów

Rozwój kompetencji diagnostycznych nauczycieli wymaga od dyrektorów szkół/placówek oraz pracowników instytucji systemu wspomaganie zastosowania odpowiednio dobranych metod i form wspomaganie nauczycieli w ich rozwoju zawodowym. Stosując w badaniu opinii teoretyczny model K. Blancharda, poczyniono założenie, że potrzeby rozwojowe nauczyciela na poszczególnych etapach rozwoju zawodowego są odmienne i specyficzne dla etapu, na którym znajduje się nauczyciel.

---

¹ K. Blanchard, *Przywództwo wyższego stopnia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 93–106.

W praktyce większość nauczycieli i dyrektorów ma trudności z odpowiednim zdiagnozowaniem własnych potrzeb rozwojowych oraz podjęciem właściwych działań. Odpowiednie zdefiniowanie oczekiwanych poziomów kompetencji diagnostycznych nauczycieli może okazać się użyteczne w projektowaniu działań sprzyjających ich rozwojowi w skali poszczególnych szkół/placówek oraz w skali ustawicznie reformowanego systemu edukacji.

Rysunek 1. Model Przywództwa Sytuacyjnego SLII K. Blancharda

III. Przebieg badania opinii ekspertów

W rozwinięciu dyskusji moderatorzy zadali zamieszczone poniżej pytania kluczowe.

- Które kompetencje diagnostyczne są najbardziej przydatne dla nauczycieli na poszczególnych etapach rozwoju zawodowego?
- W jaki sposób opisać poziomy kompetencji diagnostycznych nauczycieli?

- Co świadczy o tym, że nauczyciel osiągnął dany poziom kompetencji diagnostycznych?
- Jakie działania wspomagające nauczycieli może podjąć dyrektor szkoły w zależności od zdiagnozowanego poziomu kompetencji diagnostycznych i etapu rozwoju zawodowego nauczycieli?
- Jakie działania mogą podjąć instytucje systemu wspomagania na rzecz podnoszenia poziomu kompetencji diagnostycznych nauczycieli i dyrektorów?

W celu podsumowania dyskusji poproszono uczestników konwersatorium o sformułowanie na piśmie rekomendacji w formie wypełnionej indywidualnie bądź zespołowo tabeli stanowiącej **Załącznik 1**.

Zebrano 10 arkuszy zawierających propozycje sformułowane przez obecnych na konwersatorium ekspertów. Wyniki zestawiono w zamieszczonych tabelach (rys. 2–5) w ujęciu kolejnych etapów rozwoju zawodowego nauczycieli zgodnie z przyjętym modelem badań. W tabeli oznaczono * propozycje sformułowane przez Patrona Naukowego PTDE Pana Profesora Bolesława Niemierkę.

IV. Wyniki badania opinii ekspertów

ETAP I. ENTUZJASTYCZNY DEBIUTANT	
DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – INSTRUOWANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
<p>Wiedza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • o samokształceniu • psychologia różnic indywidualnych • wiedza o inteligencji i osobowości • koncentracja na wybranych problemach <p>Umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stosowanie gotowych testów • konsekwentne pogłębianie wybranych tematów* • umiejętność pracy z ludźmi o różnej osobowości i inteligencji • wykorzystania arkuszy kalkulacyjnych <p>Postawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • świadomość różnic indywidualnych • uważność* • regulacja emocji* 	<ul style="list-style-type: none"> • podstawowe szkolenia • szkolenia metodyczne • szkolenia merytoryczne • obserwacje • konsultacje • autoewaluacja • wskazanie przykładów dobrej praktyki • grupy tematyczne samokształcenia* • prezentacje prac grupowych* • ćwiczenia w zakresie autoprezentacji* • doskonalenie w zakresie podstaw diagnozowania osobowości i inteligencji, psychologii różnic indywidualnych • zachęcanie do działania i motywowanie • kursy i szkolenia publikowane w internecie • dostarczanie materiałów szkoleniowych • szkolenia w małych grupach • angażowanie w realizację zadań • zachęcanie do działania i motywowanie • umieszczenie pracy debiutanta w bazie naukowej • studia doktoranckie • nadanie „małej autonomii” • praca z kompetentnym mentorem • docenienie zaangażowania, świeżości poglądów i energii • okazanie szacunku dla wkładu pracy

Rysunek 2. Etap I

ETAP II. ROZCZAROWANY ADEPT	
DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – KONSULTOWANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
<p>Wiedza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samowiedza* • wiedza psychometryczna (podstawy, rzetelność, trafność) • świadomość możliwości poniesienia porażki i odniesienia sukcesu • o świadomym rozwoju • znajomość prac z zakresu diagnostyki edukacyjnej <p>Umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • modyfikacja gotowych testów diagnostycznych i ich ocenianie • korzystanie z dobrych wzorów* • sprawdzenia, czy metoda jest trafna i rzetelna • z zakresu diagnostyki edukacyjnej <p>Postawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konsekwencja • nastawienie na rozwój • wytrwałość • otwarcie społeczne* • świadomość, że trzeba wykorzystywać zweryfikowane narzędzia 	<ul style="list-style-type: none"> • studia i szkolenia specjalistyczne • kursy doskonalące i nadające kwalifikacje • konsultacje • szkolenia celowane • autoewaluacja • motywowanie zewnętrzne • rozwijanie motywacji wewnętrznej • praca w zespołach tematycznych • doskonalenie w zakresie podstaw psychometrii i podstaw statystyki • ewaluacja własnej pracy • udział w kursach i szkoleniach z zakresu diagnostyki edukacyjnej • uświadomienie i pokazanie możliwości zmiany • wspieranie działań nauczyciela • egzekwowanie i docenianie pracy • pokazanie możliwości rozwoju • konsultacje z ekspertami • uczestnictwo w badaniach naukowych jako asystent • szkolenia grupowe

Rysunek 3. Etap II

ETAP III. KOMPETENTNY, LECZ OSTROŻNY PRAKTYK	
DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – WSPIERANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
<p>Wiedza:</p> <ul style="list-style-type: none"> • o motywacji • o regulacji emocji • o tym, jak zapobiegać wypaleniu • pogłębienie wiedzy • o samokształceniu • aktualizowanie wiedzy • weryfikowanie wiedzy • przedmiotowa aktualizacja* <p>Umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie • wdrażanie nowych metod i zmian • ewaluacja • konstruowanie testów diagnostycznych • stosowanie różnych metod oceniania • dydaktyczne* • komunikacyjne* • samomotywowanie • regulowanie emocji • tworzenie relacji międzyludzkich <p>Postawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samokształcenie • dzielenie się własnym doświadczeniem • świadomość dbania o higienę psychiczną • zaangażowanie • pragnienie wykazania swoich wysokich kompetencji 	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • kursy i szkolenia zewnętrzne • dyskusja • współpraca • konsultacje • praca w grupach zadaniowych/badawczych • udział w badaniach naukowych • zachęcanie do samodzielnych badań • dodawanie odwagi • prezentacja warsztatu pracy • praca w zespołach doradczych/metodycznych • rola lidera spaceru edukacyjnego • prowadzenie obserwacji koleżeńskich • podejmowanie zadań we wspólnych projektach • studia podyplomowe • stały kontakt z uczelnią* • wymiana doświadczeń typu spacer edukacyjny* • współdziałanie z pedagogiem szkolnym* • umieszczenie w internecie pokazy slajdów z konferencji PTDE i studiów podyplomowych • motywowanie i docenianie nauczycieli w różny sposób

Rysunek 4. Etap III

ETAP IV. SAMODZIELNY EKSPERT	
DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – DELEGOWANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
<p>Wiedza:</p> <ul style="list-style-type: none"> wiedza ekspercka wysoki poziom wiedzy przedmiotowej psychologicznej i diagnostycznej znajomość europejskich i polskich trendów oświatowych wiedza o samoakceptacji dalsza specjalizacja naukowa* <p>Umiejętności:</p> <ul style="list-style-type: none"> tworzenie/konstruowanie różnorodnych własnych testów diagnostycznych „zgodnych z pomiarem” refleksja planowanie własnego rozwoju i oceny swoich mocnych i słabych stron planowanie rozwoju szkoły planowanie pracy własnej i innych zdolność analizy pracy zespołów badawczych praca w zespole naukowym* ocenie swoich mocnych stron i akceptowanie własnych słabości rozstrzyganie problemów praca w zespole <p>Postawy:</p> <ul style="list-style-type: none"> otwartość na doskonalenie i własny rozwój odwaga formułowania celów na przyszłość gotowość samokształcenia popularyzacja doświadczeń* świadomość potrzeby mentoringu, coachingu, aby ulepszać się w wybranych obszarach mediacyjne negocjacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> wymiana doświadczeń praca w zespołach eksperckich/badawczych udział w kursach diagnostyki edukacyjnej praca w charakterze trenera udział w prowadzeniu ewaluacji szkolenia specjalistyczne studia podyplomowe udział w konferencjach naukowych udział w sieciach wspomagania przyjmowanie nie tylko swojego zdania, ale też innych prowadzenie samodzielnych badań odwaga lekcje koleżeńskie praca w grupach i zespołach konsultacyjnych ekspertów wykonywanie samodzielnych zadań innych ocenie zadań opracowanie i upowszechnianie publikacji prezentowanie swoich działań członkostwo w towarzystwach naukowych* publikacje popularnonaukowe* uspołecznienie w branży* udział w konferencjach międzynarodowych* wsparcie mentora, coacha w celu pogłębienia wybranych obszarów rola mentora lub coacha rola eksperta w zespołach ewaluacyjnych

Rysunek 5. Etap IV

Wnioski

- Wykorzystany w badaniu opinii ekspertów model Przywództwa Sytuacyjnego SLII K. Blancharda okazał się przydatny w prowadzeniu dyskusji, konwersatoriów, warsztatów i seminariów poświęconych konstruowaniu profili kompetencyjnych nauczycieli.
- Uzyskane w badaniu wyniki stanowią niezbyt liczny zbiór opinii ekspertów, uczestników konwersatorium. Mogą być jednak praktycznie wykorzystane w planowaniu dalszych badań na ten temat. Mogą też ułatwić dyrektorom i pracownikom systemów wspomaganie szkół oraz kształcenia i doskonalenia nauczycieli planowanie działań rozwojowych adekwatnych do indywidualnie zdiagnozowanych potrzeb poszczególnych nauczycieli, szkół i placówek.
- Przeprowadzone dyskusja i badanie wykazały, że model Przywództwa Sytuacyjnego SLII K. Blancharda może być użyteczny w pracach nad założeniami modyfikacji systemu edukacji np. w obszarach: kształcenie

i doskonalenie nauczycieli, wspomaganie szkół, rola dyrektorów i przywództwa edukacyjnego, rola nadzoru pedagogicznego, struktura awansu zawodowego, rozwój metodyk przedmiotowych.

Moderatorzy konwersatorium składają serdeczne podziękowania wszystkim uczestnikom dyskusji za wkład wniesiony w zaprezentowane rezultaty spotkania.

Załącznik

MODEL WSPOMAGANIA ROZWOJU KOMPETENCJI DIAGNOSTYCZNYCH NAUCZYCIELI NA POSZCZEGÓLNYCH ETAPACH ROZWOJU ZAWODOWEGO

Na podstawie: K. Blanchard, *Przywództwo wyższego stopnia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018, s. 93–106.

W celu trafnego zdefiniowania potrzeb nauczycieli w rozwoju kompetencji diagnostycznych prosimy o uzupełnienie tabeli, odpowiednio do etapu rozwoju zawodowego, na którym się znajdują.

KOMPETENTNY, LECZ OSTROŻNY PRAKTYK DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – WSPIERANIE		ROZCZAROWANY ADEPT DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – KONSULTOWANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE	POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
Wiedza:		Wiedza:	
Umiejętności:		Umiejętności:	
Postawy:		Postawy:	
SAMODZIELNY EKSPERT DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – DELEGOWANIE		ENTUZJASTYCZNY DEBIUTANT DOMINUJĄCE DZIAŁANIA – INSTRUOWANIE	
POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE	POTRZEBY ROZWOJOWE	DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE
Wiedza:		Wiedza:	
Umiejętności:		Umiejętności:	
Postawy:		Postawy:	

Autor/Autorka propozycji (imię i nazwisko): .....

Kontakt: (np. adres e-mail): .....